

Het ontstaan van de organisatie

De Vereniging Tuin- en Landschapsvoorziening, voorheen Kring Tuin- en Landschapsvoorziening, voorheen Kring Hoveniers, voorheen Kring Bloemist-Hoveniers, bestond op 1 juli 1980 zestig jaar. Zestig jaar, waarin in de maatschappij en (nauw daarmee samenhangend) in het vak veel is gebeurd. Dit spiegelt zich af in de naamsveranderingen, die deze organisatie van ondernemers in het groen, in die jaren heeft ondergaan.

Wat gelijk is gebleven, is het streven het beroep hovenier/groenvoorziener bij het publiek (en de overheid) in de belangstelling te plaatsen, en steeds weer in te haken op de steeds hogere eisen, die aan een vakman worden gesteld. Aan deze zestig dynamische jaren willen we dit nummer van Tuin & Landschap wijden.

Zo aan het begin van onze eeuw was er nog maar weinig „openbaar groen“. Slechts enkele steden bezaten hun eigen plantsoendienst. Deskundige hoveniers (tuinbazen), die dat beroep vaak van vader op zoon uitoefenden, beheerden de vele grote buitenplaatsen, die ons land toen nog rijk was.

Alleen in enkele grote steden, waar de rijken van die dagen tuinen hadden die moesten worden onderhouden, doch die geen volledige werkweek van een tuinman vroegen, ontstonden hoveniersbedrijven.

Deze hoveniers, die zich niet zo thuis voelden in de afdelingen van de Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde, waar ook de tuinbazen en de liefhebbers elkaar ontmoetten, richtten, om beter hun belangen te kunnen behartigen, hun eigen verenigingen op: de Utrechtse Bloemisten Vereniging in 1894, de Vereniging van Patroons in het Tuinbouvak in Amsterdam in 1903, de 's Gravenhaagse Bloemisten Patroonsvereniging in 1905 en de Hilversumse Tuinbouwpatroonsvereniging in 1911.

Groep Bloemisterij

Rond dezelfde eeuwwisseling ontstond bij alle verenigingen, die op het gebied van de tuinbouw werkzaam waren, en bij de regering een groeiende behoefte aan een centraal, representatief contactpunt van de gehele Nederlandse tuinbouw. Zo ontstond in 1908 de Nederlandse Tuinbouwraad.

Enkele van die eerste, laten we hen maar bloemist-hoveniersverenigingen noemen, traden tot die Tuinbouwraad toe.

Vanuit de Amsterdamse vereniging werd al vroeg aangedrongen op de vorming van „groepen“ binnen de Tuinbouwraad, opdat ieder vakgebied optimaal behartigd zou kunnen worden. Deze wens werd gehonoreerd en op 18 oktober 1911 ontstond de Groep Bloemisterij, de voorloper van de huidige Vereniging „De Nederlandse Bloemisterij“.

Bij deze groep waren diverse patroonsverenigingen aangesloten. Verenigingen van wel zeer verschillende pluimage: bloemist-winkeliers, bloemist-hoveniers, handelskwekers. Het is dan ook begrijpelijk, dat aan het eind van de twintiger jaren in die Groep Bloemisterij stemmen opgingen tot een aantal werklidchamen. „Kringen“ binnen de Groep te komen. Zo ontstonden de Kring Bloemist Winkeliers in 1919, de Kring Bloemist-Hoveniers en de Kring Handelskwekers in 1920. De Kring Bloemenveilingen startte pas in 1931.

Uit het jaarverslag van de Kring Bloemist Hoveniers over 1920 citeren we:

„Het was op 1 juli dat de leden zich in een der zalen van den Dierentuin te 's-Gravenhage vereenigden en de constituerende vergadering plaats had.

Op dat tijdstip hadden zich 145 vakgenoten vrijwillig als lid van den Kring aangemeld, en op genoemde vergadering werden de reglementen vastgesteld en de bestuursleden benoemd. Aan de in hun kwaliteit als lid van het Groepsbestuur als zoodanig in het Bestuur zitting hebbende leden, de Heeren Ballego, Buttstedt en Meeuwenberg, werden bij stemming toegevoegd als bestuursleden de Heeren A. de Graaf, P. van Leijden, W. C. Stolk en G. H. van der Zelm.“

Het pand Koninginnegracht 102, dat op 1 november 1949 door de Vereniging „Groep Bloemisterij“ uit den Nederlandschen Tuinbouwraad werd gekocht

J. D. Aarts

Wie, zoals ik, zo'n 60 jaar geleden in het bloemistenvak is gestapt en altijd nauw betrokken is geweest bij de op dit terrein voorkomende organisaties, zowel van werkgevers, liefhebbers als werknemers, gaat op dit moment voor zichzelf na wat die Kring Hoveniers die 60 jaar heeft gedaan en in welke verschijningsvormen zij aanwezig is geweest.

Als landelijke organisatie had deze Kring in het begin, zeker tot 1938, geen of vrijwel geen enkele economische of sociale betekenis. Er waren in die tijd, vooral buiten het Westen van ons land, weinig bloemisten-organisaties aanwezig en zeker geen hoveniersorganisaties. De bloemist van de twintiger jaren was veelal kweker, bloemist-winkelier, terwijl daarnaast wat tuinaanleg-onderhoud werd verricht. Alles zeer kleinschalig.

Het grote werk, aanleg van parken, buitenplaatsen en grote villatuinen, werd veelal gedaan door enkele, toen bestaande grote firma's als Moerheim, Copijn, Abbing.

De organisaties van de bloemist-patroons waren meer gezelligheidsverenigingen dan organisaties, die aan economische en sociale voorlichting deden.

Een belangrijk stuk voorlichting speelde zich in die dagen af binnen de Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde met als orgaan „Floralia“. Uiteraard werd dit veroorzaakt doordat de buitenplaatsbezitters en hun tuinbazen daar georganiseerd waren, weliswaar met inachtneming van bestaande rangen en standen. Daar toonde men zijn producten en gaf elkaar voorlichting.

Eerste onderwijs

Ook startte deze Maatschappij buiten het westen in het begin van de twintiger jaren met een simpele vakopleiding. Met name de latere „tuinbouwwintercursus“ voor de bloemisterij en later de cursus „aanleg en onderhoud van tuinen“, de zg. „tekencursus“. Alles simpel van inhoud en afgestemd op de buitenplaatswerkzaamheden.

Vast staat wel dat sinds de stichting van die eerste bloemist-patroonsverenigingen het bedrijfsmatig uitoefenen van tuinaanleg en -onderhoud als verschijnsel vaste vorm heeft gekregen en sterk in omvang is toegenomen.

Na 1938 kreeg Kring Bloemist-Hoveniers economische en sociale betekenis

Dat tot ver in de dertiger jaren geringe belangstelling voor een afzonderlijke landelijke organisatie, met name voor de Kring Hoveniers van de „Groep Bloemisterij” bestond, is logisch. Logisch, omdat de hovenierstak van de bloemisterij slechts een gering onderdeel was van het gehele bloemisterijbedrijf en men zijn belangen op de dan geldende wijze voldoende en goed behartigd vond. Nevenoorzaak was het feit dat „tuinman” zijn binnen de nogal traag op so-

ciale ontwikkeling reagerende bloemisterijwereld niet als een volwaardig vak werd ervaren. Uiteraard waren er omstandigheden die tot deze opvatting leidden, zoals de vele geestelijk en lichamelijk gehandicapten, die als werkrachten fungeerden. Het besef dat het „hovenier” zijn een volwaardig, een veel kennis vereisend en zelfstandig beroep zou worden, groeide slechts hier en daar.

Er was de grote economische crisis voor

nodig die, om redenen van zelfbehoud, het bundelen van krachten noodzakelijk maakte. Deze grote crisis uit de dertiger jaren heeft de grote, beslissende stoot gegeven aan het zichzelf bewust worden van het hoveniersbedrijf als zelfstandige onderneming.

Men zag de noodzaak van het op eigen krachten drijven. Men vocht naar twee kanten. Enerzijds voor erkenning van volwaardigheid van het beroep hovenier, anderzijds voor redelijke economische en sociale bestaansmogelijkheden.

Door de crisis waren namelijk vele werklozen van binnen en buiten het vak „voor zich zelf begonnen”, in de zich daartoe bij uitstek lenende hoveniersbranche. Een ongebreidelde, alles vermoordende concurrentie ontwikkelde zich. Met een schop, schoffel, hark, schaar, een oude grasmachine en een gehuurde bakfiets was men „hovenier”. De ontvolking van de buitenplaatsen, de door de crisis afnemende koopkracht van een tot dan meer bemiddelde bevolkingsgroep, leidde tot verwaarlozing van vele buitenplaatsen en villatuinen. Vele vaklieden kwamen dus ook zonder werk en zagen een kans zich zonder „steun” te redden door voor zich zelf te beginnen. Het rekenen was echter voor velen moeilijk; niet omdat ze niet rekenen konden, maar omdat er niets te rekenen viel. Bij het nalopen van de eerste ledenlijst van de Haarlemse Patroon Vereniging tel ik meer dan 25 van de op deze wijze ontstane hoveniersbedrijven en — bedrijven.

Werktijden van 's ochtends 6 tot 's avonds 8 waren zes dagen in de week normaal. Onderhoudsabonnementen voor enkele tientallen gulden per jaar waren schering en inslag; hun aantal rees de pan uit en de aanneemsommen werden steeds lager.

Het was de tijd die Henk Ruys sr., voorzitter van de Amsterdamse Patroonsvereniging, kenschetste als de tijd „waarin de hovenier zijn teennagels kon knippen zonder zijn schoenen uit te trekken.”

Onder de druk van deze bar slechte omstandigheden kreeg de Kring Hoveniers de kans enige betekenis te krijgen.

Het begin

Van historische betekenis is september 1938. Guus van der Colt, een enthousiast en vooral bekwaam vakman schreef in het Handelsblad voor de Tuinbouw een geargumenteerde artikel over de noodzaak van totstandkoming van een zelfstandige hoveniersorganisatie in Haarlem.

Het gevolg van dit artikel was dat op 9 september 1938 veertien bloemisthovenierspatroons bijeen kwamen in het gebouw „De Nijverheid” te Haarlem. Voorzitter daar was Willem Beunder, die zijn, door alle aanwezige geaccepteerde. uit—

„Het maken van onpersoonlijke reclame voor het hoveniersbedrijf in het algemeen en voor de leden van de Kring in het bijzonder, is de opzet geweest van de in „Berg en Bos” in Apeldoorn aangelegde tuinen”, schreef de heer J. Abspoel op 9 juli 1948 in Het Vakblad voor de Bloemisterij. Op de foto de werkers aan de modeltuinen: de heren Beunder, Abspoel, v.d. Berg, Rebel, Witkamp, de Roeper en Farwick

eenzetting hield:

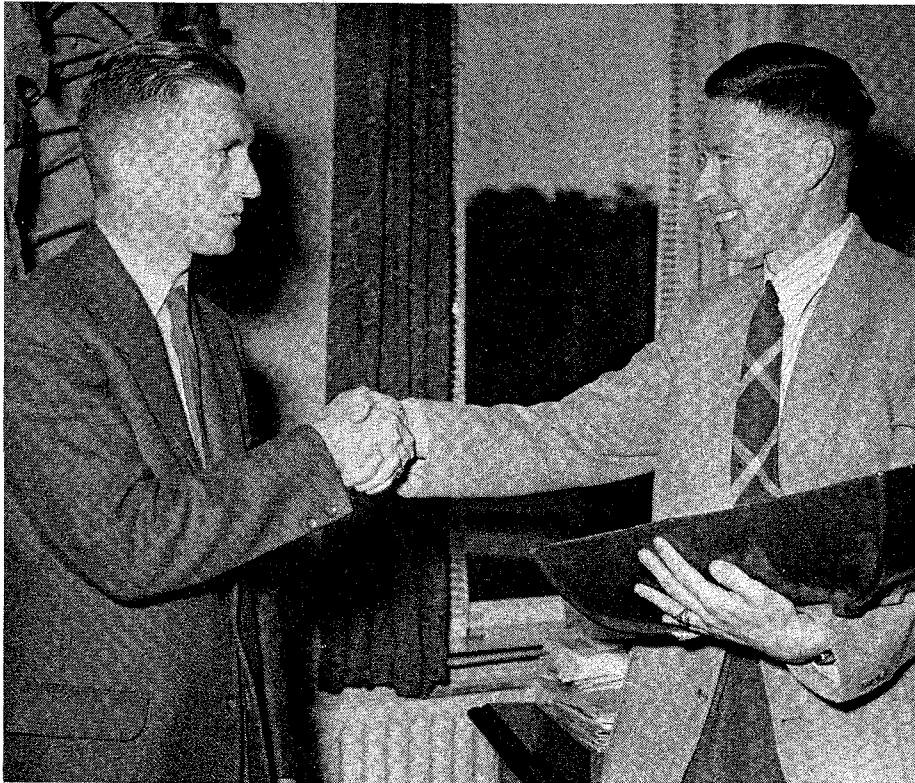
„dat het niet ging tegen personen, maar tegen toestanden en dat ook vroegere knechts, die een eigen zaak begonnen waren, zo spoedig mogelijk als lid toegelaten moesten worden. Daarentegen zullen zij, die op onverstandige wijze concurreren, bij voorbeeld door tegen te lage tarieven te werken, ook in hun eigen belang voor de keuze gesteld worden hun wijze van zaken doen te verbeteren of af te zien van het lidmaatschap van de patroonsvereniging.”

Er werden drie bestuursleden benoemd: Willem Beunder, Gerard Pool en de nog in leven zijnde Cees Sipkes. En dit waren niet de eerste de besten!

Willem Beunder is in den lande alom bekend. Gerard Pool was een roemrucht

leraar bloemsierkunst en tuintekenen. Cees Sipkes was voor ons vak, en toen ook al voor het milieu, een man van gisteren, van vandaag en van morgen. Hij had in 1922 een Flora van gekweekte kruidachtige vollegrondsgewassen doen uitgeven. Als jongeren keken wij zeer tegen de man op. En terecht! Bij het vijf-jarig bestaan van de vereniging telde „Haarlem” 152 hoveniersbedrijven als lid.

Vanaf de oprichting van die Haarlemse vereniging werd van uit die plaats door Beunder en een aantal mensen uit andere plaatsen de propaganda voor de Kring en voor de oprichting van nieuwe plaatselijke verenigingen gestart. Het succes was groot. De Kring had zich in beweging gezet.

Voor het begin van de activering van de landelijke organisatie hadden de gangmakers zich, buiten uitbreiding van het ledental, nog de verwezenlijking van twee doelen voor ogen gesteld. Met name de verbetering en vooral uitbreiding van de vakbekwaamheid van de hoveniers en het saneren van de positie van allen die in het vak werkzaam waren. Beide zaken hielden nauw verband met elkaar. Wat met betrekking tot deze beide onderwerpen in de tijd is gedaan, is van fundamentele en historische betekenis geweest voor het hoveniersvak. Ik wil hier iets over die eerste saneringsreglementen en -besluiten vertellen.

De eerste „spelregels”

Een „saneringsreglement” en een aantal „saneringsbesluiten” alsmede een reglement voor scheidsrechters kwamen het eerst voor de Haarlemse vereniging van de grond en wel op 1 februari 1941. Er werd voor de toestand koming veel werk verricht. Mr. Römeling uit Bloemendaal was de juridische raadsman bij deze zaken.

Het saneringsreglement was het formele recht, d.w.z. het gaf aan hoe de saneringsbesluiten tot stand moesten komen, wat ze mochten regelen en welke straffen op overtreding mochten worden gesteld en door wie overtredingen moesten worden berecht.

De saneringsbesluiten waren materieel recht en gaven aan wat mocht en niet mocht.

Landelijk werden deze besluiten door de Algemene Vergadering van de Kring op 7 april 1943 aangepast en verbindend verklaard.

Wat was nu de betekenis van deze saneringsbesluiten? Kort samengevat kwam dat op het volgende neer:

1. men mocht niet zonder meer in de tuin van een klant van een ander lid hovenier gaan werken
2. het was in het algemeen verboden abonnementscontracten voor tuinonderhoud aan te gaan, uitgezonderd bij overheid en semi-overheidsorganen

In 1953 was de secretaris van de Kring Hoveniers, de heer J. J. Abspoel 12½ jaar in dienst van de „Groep Bloemisterij”. Mr. P. Zwahlen, rechtsbode hem namens het bestuur een plantschaal aan

3. bij prijsopgave of begrotingen voor onderhoud moest het arbeidsloon per uur worden opgegeven; bij aanleg moest de post arbeidsloon op uurloon zijn gebaseerd. Het minimum-uurloon werd door de plaatselijke vereniging vastgesteld
4. het arbeidsloon in de prijsopgave moet voor 50 % van het totale loonbedrag gebaseerd zijn op uurloon van volslagen arbeiders.

Bij een plaatselijk saneringsbesluit was het in Haarlem bovendien verboden 's avonds na 6 uur en zaterdags na 13.00 uur arbeid in tuinen te verrichten. Het plaatselijk bestuur kon dispensatie verlenen. Dit werd in periodes van seizoen-drukke bij een algemene maatregel gedaan.

Een ander, zeer belangrijk saneringsbesluit was, dat aan de leden werd verboden overeenkomsten aan te gaan, betrekking hebbende op de uitoefening van het hoveniersbedrijf, met niet-georganiseerde hoveniers.

Het doel dat met deze saneringsbesluiten werd beoogd, werd ruimschoots bereikt. De inwerkingtreding had een grote toeloop van de leden tot gevolg. De bepalingen werden over het algemeen goed nageleefd.

Weliswaar, hoe kan dit anders in een zo heteroog gezelschap, ontstond er vaak veel rumoer over wel- en niet-gefundeerde klachten over overtreding.

De ingestelde scheidsgerichten hebben van gewest tot gewest variërend, soms veel, soms sporadisch gefunctioneerd. Zo heeft het scheidsgerecht van rayon Haarlem-Amsterdam vanaf februari 1946 tot februari '48 54 klachten te behandelen gehad, 256 brieven verzonden en 45 veroordelingen uitgesproken.

Rechtspersoonlijkheid

De ontwikkelingen rond de saneringsreglementen en -besluiten hebben voor de Vereniging „De Nederlandse Bloemisterij” zeer ingrijpende gevolgen gehad.

Een, enige jaren lopende, procedure bij het Kantongerecht in Haarlem leidde tot de conclusie dat voornoemde reglementen en besluiten geen rechtsgeldigheid bezaten doordat de Algemene Vergadering van de Kring in haar toenmalige samenstelling geen rechtsgeldige besluiten kon nemen (niet alle bij de Ver. „De Nederlandse Bloemisterij” aangesloten verenigingen bezaten de voorgescreven rechtspersoonlijkheid).

Nog een modeltuintje in Berg en Bos. De tentoonstelling „Bloemen in Berg en Bos” was het grootste bloemengeschenk, dat de bevolking van Apeldoorn aanbood aan H.M. Koningin Wilhelmina ter gelegenheid van haar regeringsjubileum

De tuin, die de heren bekeken

De wijzigingsvoorstellen daarvoor hebben wegens hun onvolledigheid tot ernstige kritiek van de zijde van de Kring Hoveniers geleid. Deze kritiek werd niet in dank afgenomen. Het Kringbestuur had aan het bestuur van de Ver. „De Nederlandse Bloemisterij” voorgesteld van de Kring een rechtspersoonlijkheid bezittende vereniging te maken, opdat deze zelfstandig haar taak kon vervullen. We spreken nu over maart 1951.

Aan het slot van deze „geschiedschrijving” willen wij de woorden van de heer J. Abspoel, destijds secretaris van de Kring Hoveniers citeren, waarmee hij zijn jaarverslag over 1951 begon:

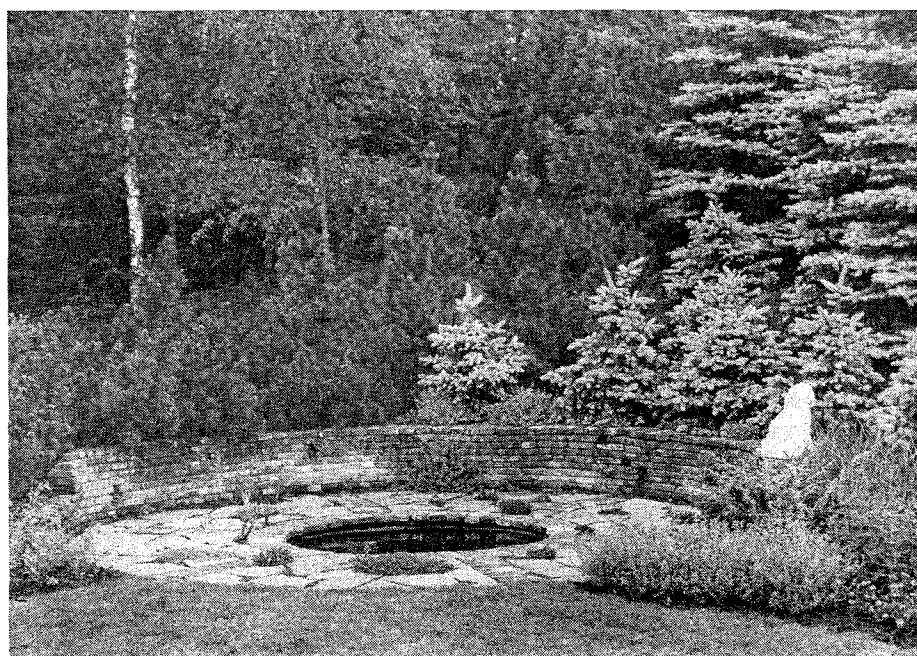
„Niet van iedere organisatie kan worden gezegd, dat in een bepaald jaar historie werd gemaakt. De Kring Bloemist Hoveniers kan in 1951 hierop bogen.

Immers in dit jaar moest de beslissing worden genomen of de Kring zou blijven voortbestaan als onderdeel van de de

Kringen overkoepelende Vereniging „De Nederlandse Bloemisterij” dan wel dat een volkomen zelfstandige en rechtspersoonlijke landelijke hoveniersorganisatie zou worden gevormd.

Na vele moeizame besprekingen werd tot het eerste besloten, nadat tussen de besturen van de Vereniging „De Nederlandse Bloemisterij” en de Kring Hoveniers een aanvaardbaar compromis tot stand was gebracht.

Hierdoor kon de grote, reeds 40 jaar bestaande eenheid in onze bloemisterijorganisatie behouden blijven, wat in deze tijd van het allergrootste belang moet worden geacht. Bij belangrijke, naar voren tredende vraagstukken is hierdoor gewaarborgd, dat als grote eenheid naar buiten kan worden getreden.”

J. van den Berg

„Onderwijs werd fundering van de Kring Hoveniers”

Als we spreken over 60 jaar georganiseerde groenvoorziening, mogen we zeker het hoveniersonderwijs niet vergeten.

Toen in 1938 de „commissie Beunder” alle zich toen „hovenier” noemende mensen ging organiseren, had de Kring Bloemist-Hoveniers op een moment méér dan 2.400 leden. Het is begrijpelijk dat al snel binnen het bestuur de vraag naar boven kwam: „Wat weten al die georganiseerde mensen nu eigenlijk van het vak?”

Vanuit de Kring werd, samen met de Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde, het hoveniersonderwijs op poten gezet. Dat beide organisaties nog steeds de nieuwste ontwikkelingen in „het vak” en daarmee het onderwijs op de voet volgen, zal uit de bijdragen van drie voorzitters van de Centrale Onderwijs- en Examen Commissie (COEC) Hoveniers blijken.

Als eerste laten we de heer **J. van den Berg** aan het woord. Hij was voorzitter van de COEC Hoveniers tot 1976.

„Echte opleidingen voor het beroep van hovenier bestonden rond 1940 eigenlijk niet,” vertelt hij. „Wel kon je bij de Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde examens afleggen.

In een vergadering in Amsterdam in 1943 is een commissie in het leven geroepen, die zich met het onderwijs zou gaan bezighouden. In die commissie zaten, naast ondergetekende, o.m. de heren Abspoel, Moriën en Van der Tuin. Zonder de anderen te kort te doen, wil ik wel zeggen dat Abspoel zich in de daaraan volgende jaren ontpopt heeft als de ziel van het hoveniersonderwijs. Hij besteedde er meer dan de helft van zijn tijd aan.”

Daar de Maatschappij voor Tuinbouw en

Tijdens een examen vlak na de tweede wereldoorlog. Op de foto zien we rechts de heer Van den Berg, naast hem de heer Beunder, voorzitter van de Kring en de heer Ruys, Rijksgecommitteerde bij het examen

menstelling 50 % bedrijfsleven - 50 % afgevaardigden KMTP functioneert.

Eerst alleen avondonderwijs

„Dat eerste hoveniersonderwijs ging op vrijwillige basis”, vertelt v.d. Berg. Toch kwamen ze, want degene die dat vakbekwaamheidsdiploma had, kreeg een tientje meer en dat was veel geld in die tijd.

Er werden regionaal cursussen gegeven, alleen 's avonds. Dit vond ondermeer zijn oorzaak in het feit dat de lessen in het algemeen werden verzorgd door leerkrachten, die overdag zelf in de praktijk werkzaam waren. Eens per jaar werden de examens afgenomen. Eerst in Amsterdam (Frankendael) en onder druk van leden uit het Zuiden, ook in Tilburg.

Het „tuintje” wordt bekeken. In die jaren nog compleet met trap, muurtje en plantmateriaal. Op de rug gezien de heer v.d. Berg, rechts de heer Abspoel

Toen ik echter voorzitter van de COEC Hoveniers werd, ging er een streep door dat examen in Tilburg. Mijn mening was (en is) dat je op die manier nooit een landelijk examen met een eigen gezicht zou krijgen. Frankendael is nu een begrip geworden."

Leerprogramma en lesstof werden in nauwe samenwerking met mensen van de „Maatschappij" als 't Hart, Galjaard sr., Adriaans, Zwartendijk, Augustijn en vele anderen opgezet. Die lesstof werd samengevoegd in „Het handboek voor de hovenier", een omvangrijk werk dat in 1949 verscheen en van grote betekenis is geweest voor de ontwikkeling van de vak kennis van de jonge hovenier. „Op die eerste examens," vertelt v.d. Berg, „kwamen trouwens mensen die al langer in het vak werkzaam waren. Die mensen hadden al een stuk praktische ervaring. Tijdens die examens werd dan ook wat gepresteerd! Tegenwoordig kunnen we daar wel eens vraagtekens bijzetten."

Van lieverlee kwamen er jongere mensen en werd het avondonderwijs groten-deels dagonderwijs. De eerste vak-school werd in De Bilt gesticht.

In 1976 nam de heer Van den Berg afscheid; tijdens een druk bezochte receptie samen met de heer C. Oostlander en zijn vrouw

Vestigingsbesluit

In 1953 volgde het vestigingsbesluit. Handelskennis, kredietwaardigheid en vakbekwaamheid werden vereist om het

hoveniersbedrijf te mogen uitoefenen. Het examen „Frankendael" werd de basis van de vakbekwaamheidseisen. En daarmee werd het onderwijs de fundering van de Kring Hoveniers", zegt v.d. Berg. „Als je geen „vakbekwaamheid" had, kon je je niet vestigen. Dat moet zo blijven", vindt hij.

Kostbare arbeid dient „vakbekwaam" te zijn

ing. L. C. Egbers,

voorzitter COEC Hoveniers van 1976-1979

Een jubileumviering kenmerkt zich doorgaans door een terugblik. Dit is het enige waar duidelijkheid over bestaat. Rekening houdend met de geweldige dynamiek van de tegenwoordige tijd is het al erg moeilijk een juist oordeel over het heden te vellen, laat staan iets met zekerheid over de toekomst te zeggen. Dit geldt in het bijzonder voor het onderwijs, een activiteit die bij uitstek op de toekomst gericht is.

De maatschappelijke ontwikkelingen zijn ook aan ons vakonderwijs niet voorbij gegaan. Daarnaast zijn er vele specifieke aspecten, die grote invloed op deze ontwikkelingen hebben gehad.

De kern van de hoveniersopleiding was de opleiding tot vakbekwaam hovenier, gericht op een zo volledig mogelijke praktische vorming. Na 1960 nam de

belangstelling voor het agrarisch onderwijs en vooral daarin voor de zogenaamde dienstensector, buitengewoon toe. Enerzijds werd dit veroorzaakt door de toenemende behoefte aan personeel in deze vakrichtingen. Anderzijds namen de scholingsmogelijkheden toe doordat veel, oorspronkelijke landbouwscholen, steeds meer tuinbouwrichtingen in hun pakket opnamen.

Ook in en om de grote steden werden nieuwe scholen gesticht. Het begrip „stedelijke tuinbouwschool" deed zijn intrede (vooral aanleg en onderhoud en bloemsierkunst werd aan deze scholen onderwezen). Al deze scholen waren echter van oorsprong sterk op de praktijk gericht. Het bleek dan ook al spoedig dat de leerlingen, na de vierjarige opleiding, ook aan de eerste vakexamens met succes konden deelnemen. Vanaf 1966 werd aan vele scholen het examen „aankomend hovenier" en „bloemschikken A" tijdens het eindexamen afgenomen.

Leerlingstelsels

Bij een zo grote toename van leerlingen met belangstelling voor het lager beroepsonderwijs in de tuinbouw ontstond ook meer behoefte aan vervolgoopleidingen. Landelijk was er al een tendens

deze vervolgoopleidingen overdag te geven. Het aantal vakscholen voor hoveniers nam dan ook toe. Een ander aspect van de toename van leerlingen was, dat velen amper begrip hadden van het vak. De praktische vorming werd derhalve problematisch.

Als gevolg hiervan is het instituut „leerlingenstelsel" tot stand gekomen. In het bijzonder heeft de lagere tuinbouwschool Prof. Huggo de Vries in Rotterdam hieraan bijgedragen.

Naast de vorming op school kon nu ook van uit die school aandacht aan de praktische vorming op de bedrijven worden besteed.

De grote toename van het aantal opleidingsmogelijkheden en -instituten en de daarmee gepaard gaande uitbreiding van het corps leerkrachten betekende voor de Centrale Onderwijs- en Examen Commissie Hoveniers een toenemende zorg voor het bewaken van het opleidingsniveau. De zorg werd nog groter toen in 1967 ook de examens van de vakscholen en leerlingstelsels gelijk gesteld werden met het landelijk examen. De eerste jaren werd overigens voor hetzelfde examen een schooldiploma en een diploma van de COEC uitgereikt